

злочину, що дає змогу набагато краще підготувати свої тести для опитування підозрюваних чи обвинувачених.

Проведенню перевірки на поліграфі передуює бесіда спеціаліста з особою, під час якої від останньої отримують згоду на її проведення, а також пояснюють власне процедуру проведення перевірки.

На початку ХХІ ст. в криміналістичних лабораторіях поліцейських управлінь префектур Японії проводили перевірки за допомогою близько 70 поліграфологів, при цьому близько двох третин згаданих лабораторій було оснащено спеціально обладнаними приміщеннями для перевірки на поліграфі.

Список використаних джерел

1. Холодный Ю. И. Применение психофизиологического метода детекции лжи в Японии / Ю. И. Холодный // Вестник криминалистики. - 2008. - Вып. 4 (28). - С. 30-35.

Шевченко Олена Станіславівна,
*науковий співробітник відділу
організації науково-дослідної роботи
Національної академії внутрішніх
справ*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА ВІТЧИЗНЯНИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ НА ШЛЯХУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЛІДАРНОСТІ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

На сьогодні, коли процес правотворчої діяльності в Україні набуває швидких темпів розвитку, спостерігаються позитивні тенденції в приведенні правової системи України у відповідність із міжнародними стандартами. Застосування інструментальної детекції на основі поліграфа в різних сферах суспільних відносин нині є поширеним явищем.

Щодо визначення ролі держави у вченні солідаризму, то суспільна гармонія забезпечується тут розумним регулюванням

правових відносин між окремими індивідами. На сторожі виконання «квазі-контракту» зі справедливого перерозподілу соціальних благ, через установлені норми права, стоїть держава. Держава, згідно із солідаризмом, - це витвір або продукт соціальних інстинктів, вона є необхідною, і найвищою формою людського співжиття, одним із феноменів природного права, який ґрунтується на розумі. Концепція держави в солідаризмі подібна до соціалістичної, але, на відміну від соціалізму, на вершині перебуває не загальне, а гармонія між загальним та індивідуальним [1].

Оскільки правоохоронні органи є представниками державної влади, їх метою є забезпечення добробуту кожного індивіда шляхом боротьби зі злочинами, що посягають на права та свободи громадян.

В сучасних умовах ліберально-кримінальна економіка, відсутність гарантій приватної власності, наявність корупції в державних органах влади перешкоджають побудові солідарної України. Якщо в 2010 р. Україна вважалася країною перехідної економіки, то сьогодні це типова феодально-кримінальна економічна система за характером і структурою власності, алгоритмом соціально-економічних відносин, станом забезпечення й охорони прав, свобод і можливостей членів суспільства. Протягом останніх років відбувся найбільший (порівняно з 1990-ми рр.) перерозподіл власності. Фактично на користь сім'ї, наближених олігархічних груп, регіональних еліт організовано й централізовано в тій чи іншій формі захоплено понад 27 тис. великих і середніх об'єктів економіки. Унаслідок цих факторів та політики Уряду, Верховної Ради, силових відомств, судів, прокуратури фактично ліквідовані основи ринкової економіки - недоторканність приватної власності та фактичне знищення конкурентного середовища. Саме на ліквідацію зазначених проявів злочинності має бути спрямовано зусилля правоохоронних органів України.

Що ж стосується змісту використання поліграфа в процесі протидії злочинам у нашій державі, то він чітко відповідає ідеям класичної солідариської доктрини, що розкриваються через особливості розуміння суспільства, держави, наявних криз і способів їх подолання.

Отримання інформації, що має значення для розслідування кримінальних правопорушень, є метою будь-якої правової держави. Пошук нових засобів і шляхів здобуття та використання доказової і орієнтуючої інформації є одним з актуальних завдань нашої держави та безпосередньо пов'язаний з упровадженням в неї сучасних досягнень природних і гуманітарних наук.

Поліграф як засіб отримання й оцінки достовірності такої інформації від опитуваної особи шляхом фіксації фізіологічних реакцій людини на запитання, став невід'ємним атрибутом діяльності правоохоронних органів багатьох країн. Десятки країн Європи та США використовують поліграф для профілактики розслідування й розкриття злочинів.

Поліграфні обстеження є законодавчо обґрунтованими. Їх проводять як під час розслідування злочинів, так і для вирішення кадрових питань. Використання поліграфа в Україні здійснюється на підставі норм Конституції України (ст. 10, 28, 29, 63), кримінального судочинства, законів України «Про мови», «Про міліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», трудового законодавства та інших нормативно-правових актів.

Основним конституційним принципом використання поліграфа в будь-якій сфері є добровільність процедури обстеження. Жодна людина не може бути піддана обстеженню на поліграфі, якщо попередньо не отримано її письмову добровільну згоду на проведення цієї процедури. Таку згоду оформляють у вигляді заяви, яку особа заповнює власноруч. У цій заяві має бути роз'яснено права й обов'язки обстежуваного. Якщо особа відмовляється підписувати добровільну згоду на проведення поліграфного обстеження, у документі зазначають причини відмови, відповідно, поліграфну перевірку не проводять.

Першим нормативно-правовим актом у сфері використання поліграфів у системі МВС стало впровадження в практику наказу МВС України «Про проведення експерименту щодо використання комп'ютерних поліграфів у діяльності органів внутрішніх справ» від 28 серпня 2001 р. № 743 [2].

Зарубіжний досвід свідчить, що в правоохоронній практиці перевірки на поліграфі, як правило, використовуються не в інтересах отримання судових доказів для винесення

рішення по справі, а для сприяння слідчому у виборі більш перспективного і чимось обґрунтованого напрямку його роботи.

У США, Канаді, Ізраїлі та країнах Європи традиційними завданнями, що вирішуються за допомогою поліграфа, є: звуження кола підозрюваних, встановлення факту вчинення злочину, створення умов для отримання правдивих показань, збирання додаткової інформації про злочин, що розслідується. Найчастіше результати таких досліджень використовуються не з метою здобуття доказів, а для збирання орієнтуючої інформації, здатної сприяти у виборі найбільш перспективного та обґрунтованого напрямку розслідування.

Перевірка на поліграфі під час розслідування кримінальних злочинів дає змогу:

- виправдати осіб, які не винні в події та до неї непричетні;
- визначити коло осіб, причетних до події;
- з'ясувати місцезнаходження викраденого майна;
- в окремих випадках - спонукати винну особу до надання показань.

Опитування з використанням поліграфа під час здійснення кадрових перевірок надає можливість:

- оперативно (протягом двох-трьох годин) перевірити достовірність анкетних даних людини, яка влаштовується на роботу;

- констатувати наявність у кандидата на роботу алкогольної чи наркотичної залежності;

- виявити в особи наявність хронічних захворювань і травм;

- перевірити кандидата на роботу щодо наявності фактів притягнення до кримінальної відповідальності;

- вивчити можливу наявність епізодів шахрайства, крадіжок, підробок на попередньому місці роботи;

- з'ясувати наявність у кандидата на роботу зв'язків із кримінальними структурами;

- виявити працівників, які передають інформацію, що не підлягає розголошенню;

- визначити ступінь лояльності персоналу, що працює, тощо.

У сучасній практиці використання поліграфа під час розкриття злочинів ґрунтується на фізіологічних реакціях

опитуваного, надає психологічні висновки про його інформованість/неінформованість, причетність/непричетність до злочину та ін. Водночас такі висновки завжди матимуть імовірнісний характер, що значно обмежує їх доказову силу.

Таким чином, крім розслідування злочинів і відбору персоналу, можна визначити й такі можливі напрями використання поліграфа в правозастосовній діяльності:

- організація моніторингу за принципом зворотного зв'язку під час навчання персоналу правоохоронних органів навичкам психологічної саморегуляції;
- клінічна експертиза наявності в співробітника правоохоронних органів посттравматичного стресового розладу (наприклад для встановлення групи інвалідності);
- психолого-фізіологічна діагностика агресивності й тривожності особистості тощо.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що в багатьох країнах існують законодавчі акти, які регламентують застосування поліграфа. Оскільки Україна йде у світовий ринок та світові організації, вважаємо, що в нашій державі повинні бути закони, що передбачатимуть процедуру застосування цього пристрою саме правоохоронними органами. Це сприятиме забезпеченню добробуту громадян України, адже багатою держава буде лише тоді, коли захищатимуться й задовольнятимуться законні права, свободи та інтереси членів суспільства, а також слугуватиме побудові солідарної України.

Список використаних джерел

1. Гай-Нижник П. Солідаризм як соціально-політична концепція: нарис історії розвитку в Європі та Україні [Електронний ресурс] / П. Гай-Нижник. - Режим доступу :

<http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc/219doc.php>.

2. Про проведення експерименту щодо використання комп'ютерних поліграфів у діяльності органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 28 серп. 2001 р. № 743 / Сайт Верховної Ради України. - Режим доступу :

<http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Журин С. И. Практика и теория использования детекторов лжи / С. И. Журин. - М. : Радио и связь, 2004. - 143 с.

4. Москалюк А. Детекторы лжи. Новый виток развития? / А. Москалюк // Компьютерное обозрение. - 2002. - № 28. - С. 58.

5. Волобуєв А. Ф. Про використання поліграфа при розслідуванні злочинів / А. Ф. Волобуєв // Криміналістика ХХІ століття : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25-26 листоп. 2010 р.). - Х. : Право, 2010. - С. 110-113.

*Голоколосова Алла Сергіївна,
науковий співробітник відділу
організації науково-дослідної
роботи Національної академії
внутрішніх справ*

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕННЯ ЯКИХ ПОВ'ЯЗАНЕ З ВИКОРИСТАННЯМ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ

Аналізуючи стан криміногенної обстановки в нашій державі, слід констатувати, що одним із пріоритетів для правоохоронної системи є створення та використання нових методів і технологій, які б сприяли підвищенню ефективності виконання поставлених завдань. Особливо це відображено в експертній діяльності, що безпосередньо пов'язана з використанням та модернізацією методів і засобів збирання, дослідження й використання доказів. Якщо ж говорити про докази та їх джерела, то здебільшого вони передбачають свідчення учасників кримінального процесу. За допомогою цих даних під час досудового розслідування з'ясовують значний обсяг важливої інформації. Водночас встановити, а тим більше доказати факт хибності доказів, використовуючи лише традиційні прийоми та методи ведення розслідування, досить складно.

У процесі розслідування злочинів із метою вдосконалення процесу доказування активно використовують різноманітні техніко-криміналістичні методи роботи зі слідовою інформацією, але часто вони зорієнтовані на виявлення та дослідження матеріальних слідів, хоча значний обсяг важливої